

Piotr Lewiński

"Oto polska mowa", Wydawnictwo
Uniwersytetu Wrocławskiego,
Wrocław 2001 [omówienie
podręcznika Piotra Lewińskiego]

Postscriptum nr 1(53), 237-241

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

PIOTR LEWIŃSKI
Uniwersytet Wrocławski¹

Oto polska mowa,
Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego,
Wrocław 2001

Oto polska mowa jest podręcznikiem komplementarnym, przeznaczonym dla cudzoziemców średnio zaawansowanych w nauce języka polskiego, którym nieobce są podstawy polskiego systemu gramatycznego. Stąd mniej tu *stricte* gramatycznych ćwiczeń i szczegółowych objaśnień, ten podręcznik ma inne cele — ma pomóc w zdobywaniu sprawności komunikacyjnej oraz kształcić kompetencję leksykalną. Dlatego też znajdują się w nim ćwiczenia leksykalno-stylistyczne, zadania na rozumienie tekstów pisanych, ćwiczenia dialogowe, idiomy, uzasadnianie własnego stanowiska, ćwiczenia w pisaniu itd. Wyjątkiem jest rozdział zatytułowany *Ruch*, poświęcony czasownikom ruchu, a w konsekwencji jednemu z trudniejszych zagadnień, z jakim spotykają się osoby studiujące język polski i to niezależnie od stopnia zaawansowania — aspektowi i prefiksom czasownikowym.

Wiele zadań przeznaczonych jest do realizacji w małych, kilkuosobowych podgrupach — tak jest z większością ćwiczeń leksykalnych, gdzie studenci, zanim sięgną do słownika, powinni wymienić się pomiędzy sobą znajomością poszczególnych słów i zwrotów, a także z ćwiczeniami polegającymi na uzupełnianiu replik dialogowych, gdzie podział na podgrupy rekonstruujące różne partie można wykorzystać do stworzenia nowego dialogu, który słuchacze będą musieli dopracować pod względem spójności semantycznej i stylistycznej. Książka nie jest więc samouczkiem — pomyślana jest raczej

¹ Piotr Lewiński — wieloletni lektor Uniwersytetu w Neapolu.

jako podręcznik lektoratowy, do wykorzystania w grupie pod kierunkiem nauczyciela, czuwającego nad procesem nauczania, korygującego błędy i pomagającego w znalezieniu najlepszej formy wyrażenia myśli po polsku.

Układ podręcznika jest topiczny — nie wynika to z chęci podporządkowania za wszelką cenę materiału tematowi, ale jest konsekwencją przyjętego założenia — ćwiczenia sprawności komunikacyjnej. Łatwiej jest bowiem gromadzić słownictwo związane z określonym tematem i rozmawiać, utrwalając poznane zwroty. Dodatkową zaletą takiego układu jest satysfakcja studentów, którzy czują, że coraz sprawniej mówią i coraz więcej rozumieją — tym bardziej, że poszczególne tematy dotyczą spraw, z którymi każdy spotyka się na co dzień. Poszczególne rozdziały poświęcone są następującym zagadnieniom: *Ludzie, Ruch, Sklepy i usługi, Ubranie, Jedzenie, Mieszkanie, Czas, Praca, Rzeczy, Rodzina, Zmysły, Uczucia, Zdrowie, Magia i przesady, Ogłoszenia, Zwierzęta, Środowisko naturalne, Rady, Podróże, W obliczu prawa*. Każdy rozdział zawiera: ćwiczenia wizualno-werbalne, takie jak opisywanie obrazka, nazywanie przedstawionych na ilustracji przedmiotów, kojarzenie ilustracji ze słowami; ćwiczenia leksykalne (uzupełnianie tekstów lub dialogów, łączenie wyrazów z ich definicjami, użycie wyrażen idiomatycznych), ćwiczenia komunikacyjne (wyrażanie opinii, dawanie rad, uzasadnianie podjętej decyzji) oraz pracę na tekstach, jak np. porządkowanie rozsypanego tekstu, wyszukiwanie zadanej informacji, ćwiczenia na rozumienie tekstu.

Teksty zostały dobrane tak, aby dać możliwie szerokie spektrum stylistyczne polszczyzny — od łatwych wierszyków dla dzieci, które powinny być zrozumiane w całości, do dość trudnych tekstów, gdzie ważne jest uchwycenie sensu, a nie przetłumaczenie każdego słowa; dalej — od Kochanowskiego (*Na zdrowie*) po brukowe artykułiki z prasy, w których roi się od wyrażen potocznych. Większość tekstów jest oryginalna — pochodzi z czasopism „Jestem”, „Twój Weekend”, „Detektyw Dolnośląski”, z gazet „Wieczór Wrocławia”, „Gazeta Robotnicza”. Część tekstów została napisana specjalnie do celów dydaktycznych. Inspiracją niektórych rozwiązań oraz ćwiczeń były pomysły wykorzystane w innych podręcznikach, m.in. przygotowywanych w Instytucie Polonijnym Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Jednym z istotniejszych elementów są pytania i problemy do dyskusji. Niektóre z nich są stawiane dość przewrotnie, ale to właśnie one mają prowokować do mówienia, do aktywności językowej. Wiele z nich może (i powinno) służyć jako temat wypowiedzi pisemnej.

Immanentną częścią każdej jednostki są ilustracje, po pierwsze — i najważniejsze — stanowią materiał dydaktyczny, po drugie — kojarzenie słowa

z obrazem ułatwia zapamiętywanie, a po trzecie — ożywiają i uatrakcyjniają tekst.

Pozostaje problem braku objaśnień oraz ćwiczeń gramatycznych i — może nawet w większym stopniu w przypadku podręcznika tego typu — słowotwórczych, które świetnie znalazłyby się w tym modelu. Jednak równie dobrze mieści się tutaj składnia i w łatwy sposób wracamy do mówienia o języku. Stąd brak eksplikacji metajęzykowych — dociekliwy uczeń sam dostrzeże pewne prawidłowości, o które zawsze może zapytać nauczyciela lub sięgnąć do gramatyki języka polskiego. Poza tym istnieją inne podręczniki o nastawieniu gramatycznym i warto, a nawet trzeba z nich jednocześnie korzystać. Nie ma bowiem podręcznika ani idealnego, ani uniwersalnego. Są tylko takie, które lepiej lub gorzej realizują założony cel — tutaj jest nim kształcenie sprawności komunikacyjnej.

Ponieważ podręcznik powstał ponad 10 lat temu (niestety, proces wydawniczy trwał niezwykle długo), niektóre teksty są już nieco przestarzałe i wymagałyby odświeżenia. Warto byłoby również zweryfikować dostosowanie materiału do wymogów Państwowej Komisji Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego, ponieważ w czasie, kiedy książka powstawała, nie było jeszcze opracowanych żadnych standardów, a dobór tekstów i ćwiczeń był po części intuicyjny, po części wynikał z zapotrzebowania zgłaszanego przez studentów.

Grammatica teorico pratica della lingua polacca, Napoli 2004

Podręcznik *Grammatica teorico pratica della lingua polacca* powstał niejako z konieczności — ostatnim bowiem podręcznikiem do gramatyki, który ukazał się po włosku, była *Grammatica polacca* Stanisława Piekuta, dzieło sprzed pół wieku, które, choć opracowane ponownie w wydaniu z 1972 roku, jest jednak nieco archaiczne i to zarówno w odniesieniu do sposobu prezentacji materiału gramatycznego, np. paradygmaty prezentowane są w całości do pamięciowego opanowania, jak i form nieużywanych raczej w polszczyźnie, np. *syn Adamów*, *fartuch Marysin* (Piekut 1972: 114), — *Idę do krawczyni* (Piekut 1972: 24). Zaisztowała więc konieczność napisania czegoś nowego, z uwzględnieniem najnowszych zaleceń zawartych w wytycznych Państwowej Komisji Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego².

² *Opis poziomów kompetencji językowej dla potrzeb certyfikacji znajomości języka polskiego jako obcego, wersja 2.0*, Materiały robocze 4/2000.

Podręcznik podzielony jest na trzy części. Część pierwsza przeznaczona jest dla początkujących, a ponieważ będą z nią pracować osoby nie znające nawet podstaw języka, musi ona być realizowana linearnie, rozdział po rozdziale. Materiał gramatyczny został bowiem ściśle skorelowany z leksyką. Pierwszy rozdział poświęcony jest fonetyce. Po wprowadzeniu alfabetu i podstawowych zasad wymowy dla początkujących, pokazanych kontrastywnie na materiale polsko-włoskim, zajmują się bardziej szczegółowo fonetyką polską. Ten fragment może zostać pominięty w przypadku wykorzystywania książki na kursach pozauniwersyteckich, natomiast w przypadku studentów filologii taka wiedza jest konieczna. Rozdział kończy obszerna tabela ukazująca wymowę wszystkich głosek polskich z uwzględnieniem ich wariantów pozycyjnych. Oczywiście nie służy ona do wyuczenia się na pamięć, ale ma na celu ułatwienie szybkiego znalezienia odpowiedzi w przypadku wątpliwości co do wymowy np. skomplikowanej grupy spółgłoskowej.

Następne rozdziały poświęcone są omówieniu przede wszystkim podstaw fleksji imiennej i werbalnej. Formy gramatyczne wprowadzam według następującego schematu:

- funkcje form fleksyjnych w zdaniach;
- formy (w postaci tabelki);
- komentarz — użycie, alternacje, podstawowe wyjątki;
- ćwiczenia.

W odniesieniu do fleksji imiennej, każdy przypadek omawiany jest łącznie dla rzeczownika i przymiotnika.

Część druga obejmuje szczegółowy przegląd części mowy wraz z wyjątkami, alternacjami, regułami tworzenia poszczególnych form itp. Ta część przeznaczona jest dla studentów średnio zaawansowanych i zaawansowanych. Ponieważ w tym przypadku nie ma już tak rygorystycznych ograniczeń co do leksyki jak na etapie początkującym, układ tej części jest inny, zgodny z nagłówkiem — według części mowy. Do lektora należy wybór, które ćwiczenia będzie chciał wykorzystać i w jakiej kolejności.

Część trzecia to ćwiczenia syntaktyczne — zawiera omówienie wszystkich typów parataksy i hipotaksy wraz z ćwiczeniami transformacyjnymi. Inspiracją do napisania tej części były ćwiczenia Barbary Klebanowskiej (Klebanowska 1990) oraz opisy transformacji zawarte w gramatyce Zofii Kaletowej (Kaleta 1995). Pierwsza część poświęcona jest parataksie, a druga hipotaksie. Wszystkie jednostki uporządkowane są według schematu:

- omówienie typu zdania;
- spójniki;

- transformacje;
- przykłady;
- ćwiczenia.

Założeniem tej części jest zarówno przekazanie wiedzy teoretycznej, jak i danie studentom narzędzia umożliwiającego sprawne posługiwanie się językiem w różnych rejestrach, obejmuje ona zatem zagadnienia w równym stopniu gramatyczne, jak i stylistyczne.

Przedstawiony podręcznik adresowany jest przede wszystkim do studentów, dlatego też zakładam znajomość podstawowych terminów gramatycznych. Wyjaśnienia teoretyczne ograniczają się do niezbędnego minimum i zawsze są ilustrowane przykładami, które uwzględniają różnice i podobieństwa zachodzące między systemami językowymi włoskim i polskim. Ze względu na to, że ta gramatyka jest po części gramatyką konfrontatywną, zagadnienia składniowe prezentuję w ujęciu tradycyjnym, przy czym informacje na temat składni zdania pojedynczego zawarte są we fragmentach poświęconych funkcji omawianych form gramatycznych, natomiast wydzielona osobno część składniowa obejmuje wyłącznie transformacje syntaktyczne, które zwykle sprawiają cudzoziemcom najwięcej trudności.

Literatura

- Kaleta Z., 1995: *Gramatyka języka polskiego dla cudzoziemców*, Kraków.
Klebanowska B., 1990: *Synonimia składniowa. Ćwiczenia dla cudzoziemców*, Warszawa.
Piekut S., 1972: *Grammatica polacca*.